

Utbildningsdepartementet

Försvvarshögskolans remissvar till *En ny lag om forskningsetiska krav på och etikprövning av forskning som avser människor (Ds 2024:21)*

Sammanfattning

Försvvarshögskolan välkomnar det nya förslaget som innebär möjlighet till en snabbare och mer forskarnära process utan att för den skull bryta mot forskningsetiska principer. Försvvarshögskolan menar att det är betydelsefullt att den enskilde forskaren inte helt fräntas ansvar, då forskningsetiska överväganden är en del av forskningens praktik och då forskaren har störst insyn och information om det egna projektets genomförande.

Försvvarshögskolan vill dock peka på följande oklarheter:

- Det är svårt att ta ställning till vad den föreslagna ansvarsfördelningen de facto kommer att innebära för lärosäten framgent. Det är dock betydelsefullt att administration totalt sett verkligen minskar och inte bara omfördelas från enskilde forskare och Etikprövningsmyndigheten till forskningshuvudmännen.
- Det finns en risk att det kommer att växa fram olika praxis för bedömning av forskningsetiska frågor och innebörden av till exempel "ringa risk" vid olika lärosäten.
- Det skulle behöva bli tydligare hur processen kring förändringar av forskningens villkor under pågående projekttid ska hanteras.

Hantering

Försvvarshögskolan samtliga sex ämnen samt Forsknings- och utbildningsnämnden har getts möjlighet att inkomma med synpunkter.

Försvvarshögskolans svar i sin helhet

Försvvarshögskolan välkomnar det nya förslaget som skulle innebära möjlighet till en snabbare och mer forskarnära process för etikprövning av viss forskning utan att för den skull bryta mot forskningsetiska principer. Försvvarshögskolan välkomnar också att ÖNEP:s roll förändras genom att de bl. a. får ytterligare ett verktyg – att rikta kritik – istället för att "bara" åtala för brott mot etikprövningslagen.

Särskilt välkomnas förslaget avseende paragraf 3 (forskning som hanterar känsliga personuppgifter behöver inte godkännas av EPM om forskningspersonen är över 18 år och samtycker till forskningen eller om personuppgifterna spridits/delas i stor utsträckning) på grund av att:

- Förslaget åtgärdar problemet med att etiskt oproblematiserad forskning (såsom forskning av öppna källor, politikers och andra offentliga personers redan spridda åsikter) nu inte riskerar att försenas och att onödiga resurser inte läggs på bedömning av denna typ av forskning.
- Ansvar läggs på lärosätena vilket möjliggör en mindre byråkratiserad process. Etikprövning kan nu kopplas till ämnesspecifika utmaningar och kan genomföras i dialog med forskarna ifråga, där de som har satts att bedöma får möjlighet att ställa tydliga och relevanta frågor och där faktiska råd kan förmedlas (vilket inte är fallet i EPMs processer).

FHS ser dock vissa oklarheter med förslaget vilka kan få negativa konsekvenser för forskningen.

För det första finns risk att det växer fram olika praxis för bedömning av forskningsetiska frågor och innebörden av till exempel "ringa risk" vid olika lärosäten. Hur hanterar man samarbeten om forskare från ett lärosäte får nej för en viss forskning, medan ett annat lärosätes forskare får ja?

För det andra finns det en viss osäkerhet kring i vilken utsträckning det nya lärosätesspecifika systemet minskar den administrativa bördan för forskarna. Eftersom lärosätena enligt förslaget ska vara ansvariga och också dokumentera undantagsbeslut så kommer det fortsatt att behövas sakligt underlag för detta.

Här finns ett behov av förtydliganden och samsyn kring underlag för bedömning. Detta då forskning, som av lärosätet skickas vidare till EPM, inte ska behöva ta fram ytterligare underlag och dokumentation.

Det är även betydelsefullt att administration totalt sett verkligen minskar och inte bara omfördelas från enskilda forskare och Etikprövningsmyndigheten till forskningshuvudmännen.

För det tredje finns vissa oklarheter kring processen vid förändring av forskningens villkor. Nu är systemet tydligt i meningen att man skickar en ansökan till EPM och om villkoren (t.ex. en ökning av risk för forskningspersonerna) för forskningen ändras så skickar man in en

ändringsansökan. Det framstår inte helt klart hur detta hanteras inom den nya lagen.

Försvvarshögskolan vill slutligen bifoga en reflektion även om den möjligen ligger utanför remissvaret. Förslaget uttrycker en något snäv förståelse av forskningsetik, då den begränsas till skydd av forskningspersoner. Andra aspekter/relationer – som uttrycks i ALLEA – som exempelvis etiska forskningssamarbeten inkluderas inte. Här har lärosätena ett ansvar, och det finns många möjligheter att lära från andra lärosäten (utanför Sverige) som i sina prövningar tar ett bredare perspektiv på forskningsetik (såsom det uttrycks i ALLEA).

Med vänlig hälsning

Rektor Robert Egnell